

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовано комисију:

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 40 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 28. децембра 2020. године донело је одлуку да се образује комисија за оцену докторског рада који је Горан Петровић предао под насловом „Еволуционизам као теоријска основа ране научно-фантастичне имагинације Х. Ц. Велса”.

2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области закоју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. Биљана Дојчиновић, редовна професорка, Филолошки факултет Универзитета у Београду, ужа научна област Наука о књижевности, датум избора у звање 22.6.2016, Филолошки факултет у Београду.

2. Владислава Гордић Петковић, редовна професорка, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, ужа научна област Англистика, датум избора у звање 3. октобар 2008.

3. Др Мирјана Даничић, доцент, Филолошки факултет Универзитета у Београду, ужа научна област Англистика, датум избора у звање 13.10.2015, Филолошки факултет у Београду.

3. Др Катарина Лончаревић, доцент, Факултет политичких наука Универзитета у Београду, ужа научна област Студије рода, датум избора 4. 7. 2017.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Горан (Јордан) Петровић рођен је 17.05.1989. године у Краљеву. Основну школу завршио је 2004. у Новом Селу код Врњачке Бање, а гимназију општег типа 2008. у Врњачкој Бањи. Године 2008. уписује студије енглеског језика и књижевности на Филолошком факултету Универзитета у Београду, које успешно завршава 25. јуна 2012. са просечном оценом 9,05. Године 2012. уписује мастер академске студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду (смер: језик, књижевност, култура), које успешно завршава 30. септембра 2013, одбравивши мастер рад под насловом „Пасторализам у Шекспировим комедијама и трагикомедијама: *Како вам драго, Млетачки трговац, Зимска Бајка, Бура*“. Године 2013. уписује се на докторске академске студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду (смер: језик, књижевност, култура; модул: језик), у

оквиру којих је све предвиђене испите положио до фебруара 2016. године, са просечном оценом 9,63. Дана 07. марта 2018. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду прихватило је његову пријављену тему докторске дисертације под насловом „Еволуционизам као теоријска основа ране научно-фантастичне имагинације Х. Џ. Велса“ (ментор: др Биљана Дојчиновић), док је на Већу научних области друштвено-хуманистичких наука поменута тема званично одобрена 13. децембра 2018. године.

Као студент трећестепених академских студија, учествовао је на три научне конференције, а објавио је девет научноистраживачких радова и четири превода. Списак публикација:

Учешће на конференцијама:

1. „Први свјетски рат и књижевност“, Андрићев институт, Андрићград, 21–22. март 2015.
2. „Осми научни скуп младих филолога Србије“, Крагујевац, 02. април 2016 – у лингвистичком тому Зборника радова са скупа у целости објављен изложени реферат под насловом „О концептуализацији различитих појмова у српском језику помоћу изворних домена ВАТРЕ и ПЛАМЕНА“
3. „Контексти: пети међународни скуп за младе научнике из области друштвених и хуманистичких наука“, 20. децембар 2019, Филозофски факултет у Новом Саду – у Зборнику скупа објављен апстракт излагања на тему „Еволуционизам као теоријска основа ране научно-фантастичне имагинације Х. Џ. Велса“

Објављени научни радови:

1. Петровић, Горан. 2014. „Популарна и хегемонистичка тумачења Мореловог романа *РАМБО: ПРВА КРВ 2* и истоименог филма Џорџа Косматоса“, 123–142, у: часопис *Речи*, VI, 7. Београд: Факултет за стране језике Алфа универзитета.
2. Petrović, Goran. 2015. „Tehnokratska distopija u naučno-fantastičnoj književnosti: ‘Kad mašina stane’ E. M. Forstera, ‘Sumrak’ Dž. V. Kembela (uporedna perspektiva)“, 97–124, у: *Анали филолошког факултета*, 27/2. Београд: Филолошки факултет у Београду.
3. Петровић, Горан. 2016. „Оконцептуализацији МУДРОСТИ у српском језику“, 185–217, у: *Анали Филолошког факултета*, 28/2. Београд: Филолошки факултет у Београду.
4. Петровић, Горан. 2017. „Човек и његово тоцило бола и нужде: алтернативна еволуциона историја људске врсте у ‘Причи из каменог доба’ и *Временилову* Х. Џ. Велса“, 137–160, у: *Анали Филолошког факултета*, 29/2. Београд: Филолошки факултет у Београду.
5. Петровић, Горан. 2018. „Превредновање антропоцентризма и евроцентризма у научно-пустоловним приповеткама Х. Џ. Велса: ‘Морски нападачи’, ‘Царство мртва’, 93–109, у: *Литар*, часопис за књижевност, језик, уметност и културу, XIX/65. Универзитет у Крагујевцу.

6. Петровић, Горан. 2019. „Деволуција друштва у кратким причама Х. Џ. Велса: ‘Украдени бацил’ и ‘Господар динама’“, 157–170, у: *Липар, часопис за књижевност, језик, уметност и културу*, XX/68. Универзитет у Крагујевцу.
7. Petrović, Goran. 2019. „The Criticism of Slavery in Women’s Poetry of the Early American Republic: Sarah Wentworth Morton’s ‘The African Chief’, Lydia Huntley Sigourney’s ‘To the First Slave Ship’“, у: *Књиженство – часопис за студије књижевности, рода и културе*. Београд: Филолошки факултет у Београду.
8. Petrović, Goran. 2019. „Apokalipsa iz svemira: kosmološka evolucija u priči ‘Zvezda’ Н. Дž. Velsa“, 63–72, у: *Philologia – научно-стручни часопис за језик, књижевност и културу*, број 17. Београд: PHILOGIA.
9. Petrović, Goran. 2020. „Jelena J. Dimitrijević and Katharine Flagg: Free-Thinking Women from Different Worlds“, pp. iii–xix, in: *Jelena J. Dimitrijević: The American Woman*, Edited by Biljana Dojčinović. Belgrade: Faculty of Philology, University of Belgrade.

Објављени преводи:

1. Петровић, Горан. 2017. „Псалам живота“, „Песма и стрела“, „Божија њива“, „Кораци анђела“, (превод четири песме Х. В. Лонгфелоа на српски– „A Psalm of Life“, „The Arrow and the Song“, „God’s Acre“, „Footsteps of Angels“), 73–77, у: часопис *Буктиња*, број 53. Неготин.
2. Petrović, Goran. 2020. „The American Woman“ (превод приче „Американка“ Јелене Ј. Димитријевић на енглески), pp. 1–22, in: *Jelena J. Dimitrijević: The American Woman*, Edited by Biljana Dojčinović. Belgrade: Faculty of Philology, University of Belgrade.
3. Petrović, Goran. 2020. „On the Weekend at Mrs. Flagg’s“ (превод путописног поглавља „На уик-енду код Мисис Флаг“ Јелене Ј. Димитријевић), pp. 23–38, in: *Jelena J. Dimitrijević: The American Woman*, Edited by Biljana Dojčinović. Belgrade: Faculty of Philology, University of Belgrade.
4. Петровић, Горан. 2020. „Прича о Громовитом луку“ (превод приче „A Story: The Lightning Bow“ Џозефа Маршала Трећег на српски), 163–166, у: часопис *Буктиња*, број 66–67. Неготин.

Што се радног искуства тиче, кандидат је од октобра 2014. до децембра 2015. године радио као предавач енглеског језика на Факултету за трговину и банкарство, Факултету за економију и политичке науке и Факултету за информационе технологије Алфа универзитета у Београду, да би 01. новембра 2018. постао члан научноистраживачког пројекта *Књиженство: теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године*, којим руководи проф. др Биљана Дојчиновић, а који финансира

Министарство науке, просвете и технолошког развоја Републике Србије (евиденциони број пројекта: 178029). У оквиру поменутог пројекта, на коме је још увек запослен, кандидат је од 01.11.2018. до 01.12.2020. имао статус истраживача-приправника, док од 01.12.2020. има звање истраживача-сарадника.

Осим превођењем, кандидат се бави и писањем белетристике. С тим у вези је вредно помена то што је 2015. године, за ауторску приповетку под насловом „Велики султан на Христовом Гробу“, добио похвалу за учешће на литерарном конкурс за младе ауторе под називом „Доситејево златно перо“ (конкурс је организовала Задужбина Доситеја Обрадовића у Београду).

Поља ужег интересовања: англофона књижевност, утопијска и научно-фантастична књижевност, превођење.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Еволуционизам као теоријска основа ране научно-фантастичне имагинације Х. Ц. Велса.

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Горана Петровића има 169 страна и састоји се из десет делова. После Увода (1-3), следе поглавља; *Х. Ц. Велс као производ fin de siècle и писац научне фантастике*(3-9); *Крах човечанства прети споља* (10-46); *Крах човечанства прети изнутра*(47-89); *Крах човечанства прети и споља и изнутра*(90-154); *Закључак*(155-159) и *Литература*(160-168).

У уводном поглављу представљени су циљеви, полазне хипотезе, предмет анализе и структура дисертације; у поглављу *Х. Ц. Велс као производ fin de siècle и писац научне фантастике* у кратку је приказана пишчева биографија, као и његова списатељска постигнућа, његов значај за научно- фантастични жанр, уз кратку дефиницију научне фантастике као жанра који се од главног тока књижевности издваја по томе што предност не даје субјективности, сентиментализму и карактеризацији појединачних људских судбина, већ се усредсређује на рационално, несентиментално проматрање о судбини читавог људског рода.

У поглављу *Крах човечанства прети споља* доказује се једна од најважнијих полазних хипотеза, а то је да је Велс своју научну, еволуционистичку мисао градио под директним утицајем свог универзитетског професора Томаса Хакслија. Зато се анализа и води ставом антрополошког песимизма који извире из хакслијевских неантропоцентричних еволуционистичких премиса, према критеријуму правца из кога долази претња по постизање и одржавање буржоаске утопије. Ту је реч о „причама претњи“. Анализа је подељена на два одељка, при чему се први бави „нападом“ неживе твари из космоса (обрада приповетке „Звезда“), док је други посвећен могућности напада еволутивно унапредовалих биљних и животињских врста на људску врсту (тумачење прича „У опсерваторији Аву“, „Цветање необичне орхидеје“, „Царство мрава“, „Морски

разбојници“ и „У понору“). Као и наредна два поглавља, и ово садржи Увод и Завршни коментар.

У поглављу *Крах човечанства прети изнутра* анализирана су дела у којима пропаст цивилизације изазива човекова дивљачна природа. Идеја коју Велс напада јесте контовско-спенсеровска теза да ће у будућности (социјална) еволуција људског рода бити прогресивна, у томе смислу што ће без икаквих револуција (озбиљних друштвених немира) буржоазија остварити своју технократску утопију. Сваки одељак обрађује по једно дело и у сваком се представља различит вид могућег угрожавања викторијанског буржоаског мира, при чему опасност са једне стране долази од гордих, неетичних научника, а са друге од потлачених чланова друштва којима је буржоаска идеологија одредила да се условима капиталистичке економије морају или прилагодити или нестати. Дела која обрађена јесу *Острво доктора Мороа*, *Невидљиви човек*, „Господар динама“ и *Кад се спавач пробуди*. На крају поглавља следи закључни резиме најважнијих идеја.

Поглавље *Крах човечанства прети и споља и изнутра* говори о делима која сједињују оба приступа пропасти човечанства. Први део се бави причом „Украдени бацил“, која тему човекове неуспешне борбе против других врста комбинује са темом људске неуништиве склоности ка бруталном насиљу. Други одељак анализира „Причу из каменог доба“ и *Времплов*, у којима Велс приказује имагинарну историју (прошлу и будућу) људског рода. Трећи и последњи одељак тумачи романе *Рат светова* и *Први људи на Месецу*, у којима основну идеју чини први сусрет са ванземаљском интелигенцијом, при чему се на ванземаљце може гледати двојачко – у дословном, али и метафоричком значењу.

У *Закључку* се свде сви претходни елементи дисертације која показује да је рано дело Х. Ц. Велса идејно утемељено на општој (космолошкој, биолошкој и социјалној) еволуционистичкој теорији, и то, конкретно, на еволуционистичком моделу Томаса Хакслија. Из хакслијевског погледа на еволуцију извире и Велсов антрополошки песимизам као одговор на питање: има ли човечанство изгледа да створи трајно одржив материјалистички рај на земљи? С обзиром на то да је у науком одушевљеном амбијенту деветнаестог столећа популарна била вера у незауостављив друштвени прогрес и апсолутни успех људске врсте у изградњи трајне овоземаљске утопије, јасно је да се Велс у своме времену појављује као гласовити критичар буржоаског, антрополошки оптимистичног еволуционизма Огиста Конта и Херберта Спенсера.

Литература је подељена на примарну и секундарну, а обухвата распон од 1864. године до 2019. Довољан је број новијих дела, као интернет извора, а чињеница да списак заузима осам страна говори о посвећености темама дисертације.

Рад садржи и остале неопходне делове. То су сажети на српском, руском и енглеском језику, биографска белешка о ауторудисертације, Изјава о ауторству, Изјава о истовестности штампане и електронске верзије докторског рада и Изјава о коришћењу.

У ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Горана Петровића је јасно и прегледно структуриран рад, са добро утемељеним и објашњеним полазиштима, написан зрело, савесно и прецизно. Рад сведочи о детаљном познавању самих дела о којима је реч, као и теоријског контекста у коме су настала и с којим комуницирају, те брижљивом истраживању релевантне литературе и одличној способности доношења сопствених уверљивих закључака. Због тога рад представља значајан допринос домаћој науци, а може бити значајан и за инострану уколико аутор, иначе одличан преводилац на енглески, одлучи да их преведе учини их доступним широј научној заједници.

Комисија сматра да аутор убедљиво и аргументовано образлаже и доказује све почетне хипотезе, као и да у процесу истраживања осветљава и бројне друге елементе ране Велсове фантастике, што је неопходно за разумевање даљег развоја овог жанра.

ВІСПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Петровић, Горан. 2017. „Човек и његово тоцило бола и нужде: алтернативна еволуциона историја људске врсте у ‘Причи из Каменог доба’ и *Временилову* Х. Џ. Велса“, 137–160, у: *Анали Филолошког факултета*, 29/2. Београд: Филолошки факултет у Београду.
2. Петровић, Горан. 2018. „Превредновање антропоцентризма и евроцентризма у научно-пустоловним приповеткама Х. Џ. Велса: ‘Морски нападачи’, ‘Царство мрава’“, 93–109, у: *Липар, часопис за књижевност, уметност, језик и културу*, XIX/65. Универзитет у Крагујевцу.
3. Петровић, Горан. 2019. „Деволуција друштва у кратким причама Х. Џ. Велса: ‘Украдени бацил’ и ‘Господар динама’“, 157–170, у: *Липар, часопис за књижевност, уметност, језик и културу*, XX/68. Универзитет у Крагујевцу.
4. Petrović, Goran. 2019. „Apokalipsaizsvemira: kosmološkaevolucijaupriči‘Zvezda’H. Dž. Velsa“, 63–72, у: *Philologia – naučno-stručni časopiszajezik, književnostikulturu*, broj 17. Beograd: PHILOLOGIA.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање Горана Петровића показује да је рано дело Х. Џ. Велса идејно утемељено на општој (космолошкој, биолошкој и социјалној) еволуционистичкој теорији, и то, конкретно, на еволуционистичком моделу Томаса Хакслија. Из хакслијевског погледа на еволуцију извире и Велсов антрополошки песимизам као одговор на питање: има ли

човечанство изгледа да створи трајно одржив материјалистички рај на земљи? С обзиром на то да је у науком одушевљеном амбијенту деветнаестог столећа популарна била вера у незауостављив друштвени прогрес и апсолутни успех људске врсте у изградњи трајне овоземаљске утопије, јасно је да се Велс у своме времену појављује као гласовити критичар буржоаског, антрополошки оптимистичног еволуционизма Огиста Конта и Херберта Спенсера.

У анализираним раним Велсовим делима (шест романа и девет приповедака) уочена је заступљеност Хакслијеве еволуционистичке премисе да су свеколике човекове активности суштински супротстављене космичком процесу еволуције. Стога, према Велсу, у природи нема телеолошког антропоцентризма, већ само непредвидивости будућих еволутивних процеса, при чему се не поставља питање да ли ће људски род изумрети, већ од чега и када.

Истраживање такође показује да се Велс у своме раном списатељству вешто служио разноврсним стиловима. То је пародични (иронично-сатирични) стил. Осим пародије, Велс је у почетним годинама свога стваралаштва успешно користио и сведени новинарско-извештачки стил, а трећи стил јесте онај митотворачки, који подразумева Велса као творца бајковитих прича о пореклу човека, његове религије и о свршетку људског рода. Четврти стил који аутор уочава у Велсовим радовима, по његовом мишљењу, наговештава кинематографску технику визуелног „сликања“. Тако је Велс наговестио не само правац у ком ће се његова будућа дела развијати, већ и развој самог жанра чији је значајан представник.

Дисертација Горана Петровића, кроз брижљиво осмишљен преглед стваралаштва Херберта Џорџа Велса, снажно потврђује своју почетну хипотезу, као и сва остала, придружена запажања, неопходна за извођење ових закључака.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Дисертација Горана Петровића убедљиво показује да је рано књижевно дело Х. Џ. Велса утемељено на еволуционистичкој теорији Томаса Хакслија. То је песимистична порука која се појављује у тренутку када је преовладавао оптимистични еволуционизам Огиста Конта и Херберта Спенсера. Насупрот контовско-спенсеровској квазинауци, која заговара капиталистичко-технократски утопизам, Велс, идући Хакслијевим трагом, заговара идеју да је људски род, у контексту природних закона, осуђен на истребљење.

Руводећи се овом хипотезом, аутор анализира петнаест Велсових дела (шест романа и девет приповедака), насталих у периоду 1895–1905. При томе се ослања се на упоредно-аналитичку метод, што значи да успоставља аналогije између Хакслијевих еволуционистичких постулата и одабраних Велсових текстова и да спроводи анализе на

основу тих аналогija. У Велсовој раној прози заступљене су следеће научне теорије: катастрофизам и други закон термодинамике у погледу космолошке (неорганске) еволуције; дарвинистички појам непредвидиве еволуције која људски род нужно не привилегује у односу на друге врсте у природи, као и дарвинистичко поимање човека као еволуцијом недовршене животиње која тешко сузбија своје агресивне пориве (у погледу биолошко-социјалне, тј. органске еволуције). Аутор примењује упоредни метод и у анализи појединих Велсових текстова.

Поред тога, анализом историјског контекста и биографске ситуираности самог Велса, аутор дисертација настоји да осветли нужност разумевања теоријског оквира у ком је писац стварао. Ниједна од тих анализа није на уштрб књижевног значаја Велсовог раног дела, јер је у свима присутна и свест о стилским средствима која су оставила дубок уметнички траг и много касније и у новим медијима.

IX ПРЕДЛОГ

Комисија за преглед и оцену рада кандидата Горана Петровића сматра да је реч о темељно и брижљиво спроведеном истраживању, одлично структурираном и представљеном, и предлаже Већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да рад под насловом „Еволуционизам као теоријска основа ране научно-фантастичне имагинације Х. Ц. Велса” прихвати као докторски рад који испуњава услове предвиђене законом, а да кандидата Горана Петровића позове на усмену одбрану.

У Београду, _____ 21. 1. 2021. године

КОМИСИЈА:

Др Биљана Дојчиновић, редовни професор,
Универзитет у Београду, Филолошки факултет (ментор)

Др Владислава Гордић-Петковић, редовни професор,
Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет

Др Мирјана Даничић, доцент,
Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Др Катарина Лончаревић, доцент,
Универзитет у Београду, Факултет политичких наука